

~~Tillståndsplikten~~ Tystnadsplikten för skyddade boenden

En sammanfattning av den snabbaste nedmonteringen
av stöd och skydd till våldsutsatta kvinnor och barn
i svensk historia

Riksorganisationen för kvinnojourer
och tjejjourer i Sverige

Kvinnojourer och skyddade boenden

I början av 1970-talet betraktades fortfarande mäns våld mot kvinnor i relation som en privat angelägenhet, och ingenting som samhället skulle lägga sig i. Men tack vare den andra vågens feminism hände något.

Under 70-talet började feministiska grupper starta kvinnohus där kvinnojouren var en väsentlig del. Där fanns en kristelefon och tillfälliga boenden där kvinnor och barn kunde få skydd undan våldsamma män. Kvinnojourerna bedrevs ideellt och kvinnoseparatistiskt och gav kvinnor och barn en fristad undan våldet, och stöd i form av samtal och aktiviteter.

I snart 50 år har kvinnojourerna tagit ansvar för kvinnor och tjejer som utsatts för mäns och killars våld. 1984 bildades riksorganisationen Roks vars uppgift blev att samla kvinnojourerna och bidra till såväl årlig utbildning som kvalitetssäkring, samt att föra ut den verklighet som jourkvinnorna möter.

Under 90-talet tillkom även tjejjourerna, efter insikten om att ett stöd som var specifikt riktat till unga tjejer saknades, och nu finns även tantjourer.

Kvinnohuset i Göteborg var först i Sverige. Bild: Marie Falksten

Jourrörelsens samlade kunskap, erfarenhet och bredd kring att stötta och skydda kvinnor, tjejer och barn är ovärderlig. Det saknas helt enkelt en motsvarighet inom fältet, eftersom jourkvinnorna inte bara erbjuder tak över huvudet. De erbjuder samtalsstöd och hjälper till med praktiska saker; följer med till socialtjänst och polis, erbjuder full anonymitet – och är helt fristående från socialtjänsten. Något som genom åren tryggt många stödsökande, som av olika anledningar haft bristande förtroende för myndigheter. Jourkvinnan står bredvid henne när hon skapar sin egen frihet, aldrig framför.

Men, i och med den nya lagen om tillståndsplikt för skyddade boenden har kvinnojourernas möjlighet att fortsätta sitt viktiga arbete kraftigt begränsats, och en nedläggningsvåg av kvinnojoursdrivna skyddade boenden har sköljt över landet.

Tillståndsplikten för skyddat boende

Från och med den 1 april 2024 gäller en ny lagstiftning för skyddade boenden. Den innebär bland annat att det numera krävs tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för att bedriva skyddat boende. IVO är därmed tillsynsmyndighet, och skyddat boende regleras i socialtjänstlagen som en boendeinsats. Syftet med lagen var komma till bukt med oseriösa aktörer och att säkra kvaliteten. De senaste 20 åren har nämligen antalet privata skyddade boenden ökat markant, och larmen inifrån de vinstdrivande boendena har varit återkommande på grund av det bristfälliga stödet.

För att få tillstånd att bedriva skyddat boende finns vissa kvalitetskrav, satta av Socialstyrelsen. Dessa är desamma för såväl privata aktörer som ideella kvinnojourer, och ska tillämpas för alla typer av skyddade boenden – inklusive boenden för män, kriminella och andra målgrupper.

Bland kraven finns till exempel högskoleutbildning om 180 hp för föreståndaren, tillgänglig personal dygnet runt och ett stort fokus på skalskydd. Krav som kvinnojourerna anser är kvalitet lyser dock med sin frånvaro. Till exempel jourerfarenhet och kunskap om mäns våld mot kvinnor och normaliseringsprocessen.

Placering av barn på skyddat boende

I och med tillståndsplikten tillkom även lagen om barns egna placering på skyddat boende, vilken innebär att mammor och barn som kommer till ett skyddat boende behovsprövas individuellt av socialtjänsten. Det kan innebära (och har också inneburit) att mamman i vissa fall kan beviljas skyddat boende men inte barnet. Barnet blir då istället placerat på till exempel ett HVB-hem eller tillbaka hos den våldsamma pappan.

Konsekvenser av tillståndsplikten, i urval

Roks har som riksorganisation för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige varnat för faran med tillståndsplikten och placering av barn på skyddat boende redan från start. Nu har vi också fått se konsekvenserna:

- **Mammor stannar i våldet av rädsla att separeras från sina barn.**

Våra kvinnojourer har larmat om fall där mammor beviljats skyddat boende medan barnen placerats hos den våldsamma pappan, eller på HVB-hem. Detta har gjort att många kvinnor tackar nej till sitt skydd för att inte skiljas från sina barn.

- **Färre barn på skyddade boenden.** Jourerna har sett färre placeringar av barn på sina skyddade boenden. Var dessa barn numera hamnar är okänt för Roks, men klart är i alla fall att de inte placeras med sina mammor, och inte heller hos kvinnojourerna.

- **Privata aktörer med vinstintresse tar över skyddet.** Vinstdrivande privata aktörer håller på att konkurrera ut de ideella kvinnojourerna som har stått för stödet till våldsutsatta kvinnor de senaste 50 åren. Enligt preliminära siffror från IVO kommer Sverige redan under 2025 att ha fler vinstdrivande än ideella skyddade boenden för första gången i svensk historia. Detta är något Europarådets expertgrupp om mäns våld mot kvinnor, GREVIO, kritiserar starkt i sin rapport om Sverige (november 2024). Det går även emot UN Women Handbook for National Action Plans on Violence Against Women, som säger att stöd och skydd till våldsutsatta kvinnor bör bedrivas av en självständig och erfaren ideell kvinnojour rörelse utifrån feministiska principer.

- **Frikopplingen mellan socialtjänst och ideella kvinnojourer försvinner.** Kvinnojourerna tvingas verka under socialtjänstens regelverk och blir beroende av kommunens stränga behovsprövningar och placeringar. Kvinnojourerna har alltid stått på den våldsutsatta kvinnans sida och lyft bristerna i socialtjänstens stöd och bemötande. Nu förändras maktbalansen.

- **Mer tid går till administration än åt stöd till kvinnor och barn.** Tillståndsplikten innebär enorm administration för de ideella kvinnojourerna. Den tiden kunde förut läggas på stöd eller hjälp med praktiska saker.

- **Krav på dokumentation skrämmar utsatta kvinnor.** Om kvinnan eller tjejen som sökt stöd inte önskat dokumentation så har jourerna lyssnat. Nu tvingas jourkvinnorna till dokumentation.

- **Våldsutsatta kvinnor utan placering från socialtjänsten faller mellan stolarna.** Alla kvinnor som är i behov av skydd kan eller vill inte ha myndighetskontakt, och vissa blir också nekade skyddat boende av socialtjänsten. Kvinnojourerna ges inga medel för att kunna ta emot kvinnor utan socialtjänstplacering. Vad som händer med dem nu är det ingen som vet.

- **Våldsutsatta kvinnor och barn får sämre stöd.** Bland Socialstyrelsens kvalitetskrav för skyddade boenden saknas krav på kunskap om patriarkalt våld, våldets normaliseringsprocess samt en feministisk analys av mäns våld mot kvinnor (samma analys som Sverige skrivit under i och med Istanbulkonventionen).

- **Massnedläggning av ideella kvinnojourers skyddade boenden.** Det finns ännu inga exakta siffror på hur många ideella kvinnojourer som tvingas lägga ner sina skyddade boenden på grund av tillståndsplikten, eftersom IVO inte är klar med tillståndsprövningen. Men när utredningen om tillståndsplikt kom (2018) hade Roks jourer 52 skyddade boenden, och i maj 2025 har Roks jourer 10 skyddade boenden. Av dessa förväntas majoriteten inte beviljas tillstånd.

- **Våldsutsatta kvinnor tvingas möta män på sina skyddade boenden.** Roks jourer är kvinnoseparatistiska. En kvinna som nyss flytt en våldsam man vet att hon på våra skyddade boenden inte kommer att möta män, vare sig som boende där eller anställda. Men den möjligheten försvinner nu alltmer, då varken kommunala eller privata boenden är kvinnoseparatistiska.

- **Oseriösa aktörer fortsätter att verka.** Trots att tillståndspliktens främsta syfte var att komma till bukt med oseriösa aktörer har de fortsatt att agera som tidigare. Det finns kriminella som bedriver skyddat boende. Kvinnor blir inlåsta och får information om att de behöver medicin utan att vara sjuka, får knappt kontakt med personalen och har ett begränsat antal "stödsamtal". Jourkvinnor berättar även om fall där de privata aktörerna skickar stödsökande till ideella kvinnojourers verksamheter och kallar det för "stödsats" för att få bidrag från kommunen. Det finns även flera privata aktörer som trots nekat tillstånd från IVO har fortsatt bedriva sin verksamhet.

Kvalitet på skyddat boende

Enligt Socialstyrelsen

- Högskoleutbildning (minst 180 hp) för föreståndaren
- Bedrivs yrkesmässigt
- Hög tröskel för stöd
- Män på boendet
- Anmälningsskyldighet
- Förebyggande arbete: stötta våldsamman män
- Krav på administration och dokumentation
- Står framför henne
- Personal dygnet runt
- Yttre säkerhet
- Föräldrastöd
- Samma föreskrifter för avhoppande gängkriminella som våldutsatta kvinnor

Enligt kvinnjourerna

- Jourerfarenhet och kunskap om mäns våld mot kvinnor
- Ideellt engagemang
- Låg tröskel för stöd
- Trygga separatistiska rum – kvinna till kvinna, tjej till tjej
- Tystnadslofte
- Förebyggande arbete: Stärka kvinnor och tjejer
- Anonymitet
- Står bredvid henne
- Ge henne frihet och kontroll över sitt liv
- Inre trygghet
- Låt henne vara mamma
- Särskilda kvalitetskrav på stöd för våldutsatta kvinnor som bygger på jourrörelsens metoder

Roks kräver!

- ♀ Separera inte mammor som söker skyddat boende från sina barn.
- ♀ Skyddade boenden ska inte vara vinstdrivande.
- ♀ Enbart kvinnor ska finnas på skyddade boenden för kvinnor som utsatts för mäns våld.
- ♀ De som arbetar på det skyddade boendet ska ha kunskap om kön, makt och våld ur ett feministiskt perspektiv.
- ♀ Kvinnor och barn ska erbjudas full anonymitet utan dokumentation när de söker skydd.
- ♀ Kvinnojourerna ska själva kunna behovspröva för skyddat boende, utan kontakt med socialtjänsten.
- ♀ Garantera långsiktig finansiering för de ideella kvinnojourerna, så att de kan fortsätta stötta och skydda våldsutsatta kvinnor och barn på samma sätt som de alltid har gjort.
- ♀ Undanta de ideella kvinnojourernas skyddade boenden från tillståndsplikten.

Udrag ur UN Women Handbook for National Action Plans on Violence Against Women:

”Where possible, specialist crisis services responding to victims/survivors of violence against women should be run by independent and experienced women’s non-governmental organizations providing gender-specific, empowering and comprehensive support to women survivors of violence, based on feminist principles.”

Riksorganisationen för kvinnojourer
och tjejjourer i Sverige

Roks kämpar för kvinnor, tjejer och barns rätt till liv fria från mäns våld. Roks kämpar för den ideella kvinno- och tjejjoursrörelsen, som fredar denna rätt.

@rokssverige

Roks – mot mäns våld mot kvinnor

www.roks.se

info@roks.se

08-442 99 30

Själagårdsgatan 8B